

Гураль Вікторія,
магістрантка факультету філології і журналістики,
Кучма Наталія,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
n.kuchma.zin@gmail.com

РЕФЛЕКСІЯ МОТИВІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У СУЧАСНІЙ ВОЄННІЙ ЛІРИЦІ

Сьогодні особливим явищем в Україні є письменники, які пішли на фронт і воюють, проте й у ході бойових дій не полишають своєї творчої діяльності. Епічне осмислення війни потребує багато часу, бачення події з часової дистанції, тому особливо активізувалася *поезія*, яка виступає швидким інструментом художнього вираження страшного і неестетичного явища, яким є війна. Такі тексти не можуть бути ще достатньо дослідженими, оскільки ми маємо справу із «гарячим» матеріалом. Однак це не заважає виокремити ключові та важливі, на наш погляд, моменти.

9 березня 2024 року, стали відомі імена лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка, серед яких – автори поетичних збірок Дмитро Лазуткін («Закладка», 2022) та Ярина Черногуз («dasein: оборона присутності», 2023). Проекцію війни та особистого досвіду поетів-військовослужбовців спостерігаємо і в інших сучасних авторів, до прикладу, у Павла Вишебаби або в Максима Кривцова (загинув 7 січня 2024 року).

Сучасна воєнна лірика унікальна з огляду на трагічний досвід десятилітньої війни. Завжди, а в такі часи особливо, література має важливе значення, бо «коли говорять гармати – музи повинні кричати» [1]. Зараз ми неодноразово переосмислюємо нашу спадщину: самоідентичність, боротьбу за існування, злам епохи. І тоді і тепер для нас найважливішим є прагнення волі.

Крізь перипетії століть ми все ж таки знайшли «свій шлях» (за Т. Шевченком), і ціною найдорожчого – людських життів, відвойовуємо

кожний клаптик нашої землі. Напевно усі пригадають момент, коли в 2022 році військові бійці ЗСУ у звільненій Балаклії зняли рашистський плакат, під яким увесь час окупації було зображення Т. Шевченка і його рядки «*Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!*» [5]. Це, власне, не потребує ніяких коментарів, адже Шевченко тут, з нами й біля нас (всюди та повсякчас). Саме ці слова стали апогеєм боротьби під час Революції Гідності, адже як і тоді, так і тепер у нас той же ворог.

Візію народу, яким його хотів бачити Тарас Шевченко, знаходимо в поезії екоактивіста, музиканта і письменника, співзасновника та голови ГО «Єдина планета», посланця з питань толерантності ПРООН в Україні, військовослужбовця та командира відділення у 68 окремій егерській бригаді імені Олекси Довбуша Павла Вишебаби:

«Зірка»

*За київським часом о п'ятій
у чорному небі - вогонь
від зірки чи збитих снарядів.
Народ ся рождає, славімо його.
Під дике ревіння сирени
розноситься звістка кругом
по землях, ба більше - по венах:
Народ ся рождає, славімо його.
Здивовані світлом незгасним
плетуться волхви ланцюгом
з дарами під зірку, до ясел.*

***Народ ся рождає, славімо його.**
Хоч **Ірода** військо стокриле
ширяє з брудним батогом,
під захистом вищої сили
Народ ся рождає, славімо його.
Здійснять ще дива його руки
у ранах, що спробуй загой.
Із кров'ю, сльозами, у муках
Народ ся рождає! Славімо його
[2, с. 27].*

Повномасштабне вторгнення для багатьох стало останнім шансом на самоусвідомлення. Саме про цей час і пише Павло у своєму вірші «Зірка». Образ Ірода в обидвох поетів нівелюється між біблійним персонажем та одвічним злом – росією, а зірка (читаємо Вифлеємська) подала доленосну для України звістку.

Творчість Кобзаря багата і на жіночі образи. Наприклад, образ Богородиці у поемі «Марія». У збірці «Закладка» Дмитра Лазуткіна – телеведучого, спортивного коментатора, письменника, військовослужбовця

47 ОМБр «Магура» – є однойменний вірш, на який відзнято відеопоезію в межах воркшопу «МонОкль» (МOnocle), фінансування якого здійснювалось зі Стабілізаційного фонду культури та освіти 2022 Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини і Goethe-Institut.

«Марія»

<i>марія іде за сіллю</i>	<i>вітер з моря</i>	<i>що смерть має запах</i>
<i>бо так багато</i>	<i>насвистує щось</i>	<i>що ми тут самі</i>
<i>потрібно</i>	<i>портовим кранам</i>	<i>і ніхто нас не забере</i>
<i>тепер солі</i>	<i>сонце ніжне</i>	<i>чому нам не сказали</i>
<i>бо немає більше солі</i>	<i>і сонце колюче –</i>	<i>маріє?</i>
<i>бо скінчилася</i>	<i>ніби два різних сонця</i>	<i>стільки посічених</i>
<i>її сльози стали</i>	<i>чому ми думали</i>	<i>дерев</i>
<i>прісними</i>	<i>що ракети –</i>	<i>стільки розчавлених</i>
<i>ще коли ступала по</i>	<i>це про космос?</i>	<i>запитань</i>
<i>воді</i>	<i>чому нам не сказали</i>	<i>іржава дорога</i>
<i>а як вийшла на берег</i>	<i>що ракети -</i>	<i>розкидані гільзи</i>
<i>з боку промзони —</i>	<i>це про темні підвали?</i>	<i>марія іде за сіллю</i>
<i>розучилася плакати</i>	<i>що ніч має очі</i>	[4, с. 29].

Ім'я ліричної героїні підсилює трагізм долі міста Маріуполя та виявляє алюзію на жертвність Діви Марії. Образ Марії у такій же трагічній тональності є у поезії Максима Кривцова:

«Марія» «Голгофі»
«Марія» «Голгофі»:
прийом.
«Голгофа» я «Марія»
«Голгофа» я «Марія»:
на прийомі.
У нас двоє 300
у нас двоє 300
як прийняла:
прийом.
П'ять маленьких
п'ять маленьких:
ми будемо [3, с. 18].

Отже, Т. Шевченко і в наш час залишається рупором національних ідей, світлом ідейності та любові до себе і своєї землі.

Сучасна воєнна поезія крізь оптику смерті та жахить все ж не втрачає першочергової основи, за яку найкращі віддають життя – свобода, віра, світле майбуття. Тому поширення творчості в медіапросторі (інтерв'ю, відеопоезії), літературні зустрічі, поетичні тури та видання книг – ключові характеристики сучасного літературного процесу, які дозволяють усім нам разом тримати емоційний зв'язок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишебаба П. Тільки не пиши мені про війну. Київ : Вид-во Однієї Кн., 2022. 112 с.
2. Гіцевич Л. Коли говорять гармати, музи повинні кричати – Борис Херсонський. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27120347.html> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Кривцов М. Вірші з бійниці. 2-ге вид. Київ : Наш формат, 2024. 192 с.
4. Лазуткін Д. Закладка. Львів : Вид-во Старого Лева, 2022. 192 с.
5. ТСН. А за рашистським плакатом – пророчі слова Шевченка, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XwlRFeduP6E> (дата звернення: 03.03.2024).

Дащенко, Наталія
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
nataladash@elr.tnpu.edu.ua

ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОСЕРЕДКУ НТШ

І ПЕРШІ РОКИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Дослідження початкового періоду діяльності осередку Наукового товариства ім. Шевченка в Тернополі (1998–2003 рр.) актуальне з погляду вагомості товариства у новітній період розвитку Української держави.